

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ŞAİRİ SIEGFRIED SASSOON VE BİR
GELİBOLU GAZİSİ¹****Mustafa Güllübağ²****Öz**

Bu makale bir Gelibolu gazisi olan Vivian de Sola Pinto'nun Gelibolu muharebelerinden sonra gönderildiği batı cephesinde takım komutanı ve daha sonra İngiliz Edebiyatı'nda savaşı eleştiren şiirleriyle şöhret sahibi olacak Siegfried Sassoon'la karşılaşmasını ele almaktadır. Vivian de Sola Pinto'dan haberdar oluşumuz onun muharebeler sırasında bir İngiliz askerinin, Türk nişancıya yaptığı riskli meydan okumayı özetleyen şiiri sayesinde. Şiir bizi Vivian de Sola Pinto'nun hayat hikâyesine oradan, biyografisine götürdü. Biyografisinden, askere gitme kararını alıncaya kadar geçen yaşamını kısaca gördükten sonra askere gidişi ve Siegfried Sassoon'un yardımcısı olarak atanışını ve aralarında geçen edebi sohbetlerini öğrenme imkânı buluyoruz. Sassoon çok bilinen bir şair olmasına rağmen kardeşinin Gelibolu'da vurulup, sonrasında ölmüş olması Sassoon'un hayatıyla ilgili çok fazla sözü geçen bir olay değildir. Bu araştırma Sassoon'un bu az bilinen yönü ve hemen hemen hiç bilinmeyen Gelibolu gazisi Vivian de Sola Pinto'nun şiirini ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Savaş Şiiri, Siegfried Sassoon, Gelibolu, Gazi

**WORLD WAR I POET SIEGFRIED SASSOON AND A GALLİPOLİ
VETERAN****Abstract**

This article deals with the meeting of Gallipoli veteran Vivian de Sola Pinto who, after the Gallipoli battles, had been detailed to serve in the western front where Siegfried Sassoon, who would later become bitter critic of the war, happened to be his company commander. We get hold of Vivian de Sola Pinto by the poem he wrote during the Gallipoli battles where an English soldier challenges a Turkish sniper. This poem took us to Pinto's biography from which we got the details of

¹ *Gelibolu'nun İngiliz Yazarları* adlı eserimden genişletilerek düzenlenmiş olup, tüm çeviriler tarafıma aittir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, mgullubag@adu.edu.tr

his early years up to the time of his decision to join the army, his being detailed to 'A' company as second-in-command to Captain Siegfried Sassoon and their talks on literary matters. Despite the fact that Siegfried Sassoon is a well-known poet of the Great War, it is not widely known that his brother Hamo Sassoon was shot in Gallipoli and eventually died of wounds. This research also examines the poems written by Vivian de Sola Pinto and Siegfried Sassoon.

Keywords: World War I, War Poet, Siegfried Sassoon, Gallipoli, Veteran

Vivian'ın Öğrenciliği ve Okuma Merakı

Vivian de Sola Pinto 1898 yılında ailenin ikinci çocuğu olarak doğmuştur. Kendisini içe kapanık bir çocuk olarak tanımlayan Vivian bunun sebebini, bir miktar, miyop oluşuna bağlamıştı. Pinto'nun ilk hatıralarında şehir imgeleri baskındır ancak şehrin ötesindeki "sihirli bir yer" olan kırsala duyduğu özlem her zaman kendini hissettirir (Sola Pinto, 1969: 11). Vivian şiirlerinde kır yaşamını çocukluk hayalleriyle süsleyerek doğanın yenileyen enerjisini ve kır kokularını okurun hayalinde canlandırmaktadır. Belki miyopluğundan, belki de şehrin sokakları dışında gidecek yer bulamadığından Vivan'ın hayal dünyasını büyük oranda kitaplar doldurmuştur. Çocukluk hayali o kırsal yaşam, ömrünün son yıllarında yazdığı *Parıldayan Şehir* isimli kitabında hala sihirden bir şey kaybetmemiştir. Özlemine ömrünün son yıllarının birinde "Altmış yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen hala o iki heceye [kırsal] tazelik ve koku tutunmuş duruyor" (Sola Pinto, 1969: 11) diyerek özetliyordu.

Okuduğunu hatırladığı ilk eser *Mercan Adası*'na âşık olmuş ve daha sonra *İsviçreli Robinson Ailesi* ve *Hazine Adasını* okumuştur. *Kitchener ile Hartum'a* ve *Robertlerle Pretoria'ya* üzerinde çok etki yapmıştı, zira bu eserler gösterişli şapkalar ve türban giymiş kahramanların hikâyesiydi. Sonra hayatına Jules Verne girer ve *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah ile Seksen Günde Devr-i Âlem* eserlerini okur. Macera eserleri bunlarla bitmez, Vivian *Kuzey Kutbunda İngilizler* ve *Bayrak Uğruna* adlı dönemin popüler eserlerini de okur. Oğlunun bu okuma sevgisini keşfeden babası ona dönemin çocuk dergilerinden *Chips*, *Comic Cuts*, *Ally Sopper* ve en çok sevdiğini söylediği *Chums* dergilerini sürekli alır. Babasının desteği bununla kalmaz, oğlunun okulunu yarım bırakmasına aldırılmaz ve askerdeyken *Times Literary Supplement*'ları düzenli olarak ulaştırır. Yaşı ilerledikçe okudukları arasına *Tristram Shandy*, *Gulliver'in Seyahatleri* ve *İlahi Komedy*

eklenir. Okuduğu kitapların çoğu evdeki kütüphanedendir. Bir işadami olan babası kendi rüyalarını oğlunda gerçekleştirmek istemektedir; onun seçimlerine müdahale etmediği gibi seçimlerinde destek olmaktadır. Esas niyeti her ne kadar oğlunun entelektüel bir asker olması idiyse de miyop olması bunu imkânsız kılmıştır.

1906 yılında girdiği sınavda tarih, edebiyat, Fransızca ve Latince kısmından çok başarılı puan almasına rağmen aritmetikten kötü sonuç almıştır. Bu durumu “Ta başından beri benim zihnim duygusal ve görseldi, sayısal sembollerin ruhsuz soyutlamaları hep itici gelmişti” (Sola Pinto, 1969: 75) diyerek özetlemiştir. Çocukken şiddete maruz kalan babası küçük Vivian’ı o dönem “değnek kullanımını” yasaklayan ender okullardan biri olan Üniversite Kolej Okulu’na verir. Aynı zamanda okul kolayca yürüme mesafesindedir. Orta Okul yıllarında H. G. Wells’in *Zaman Makinası*, *Dünyalar Savaşı* ve *Göklerdeki Savaş* eserlerini okuyup tartışır. Bunlar haricinde İngiliz ve Fransız edebiyatına ait sayısız eser okulun verdiği eğitime dâhildir.

Vivian, Kral Edward’ın öldüğü 1910 ile 1914 yılları arasında eğitimine aynı okulda devam eder. Zaten var olan edebiyat ilgisi babasının 1908’den itibaren abone olduğu *The Times Literary Supplement* ile gelişmektedir. Bu durumu “Babamdan alır almaz içeriğini büyük bir iştahla okuyordum” (Sola Pinto, 1969: 106) diye tarif eder. Bunlara ek olarak okul sıralarında Antik Klasikler derinlemesine incelenmektedir. Bunlar arasına Aristofanes’in *Bulutlar* ve *Kurbağalar*’ından Horace ve Eflatun’a kadar birçok edebiyat ve felsefe eseri de dâhil olmuştur. Vivian’ın Üniversite Kolej Okulu’ndaki eğitimi 1914 yazında sona erdiği günlerde Avusturya arşidükü cinayete kurban girmiştir. Dönemin etkili gazetesi *John Bull* “Cehenneme Git Sırbistan” başlığını atmıştır.

Savaş ve Üniversite Öğrenimi

Gelecek her ne kadar parlak görünmese de o günlerde Vivian hayatının en güzel günlerindeydi. Okulunu bitirmiş, hayatlarına yeni giren otomobillerin tadını çıkartmaya başlamışlardı. İngiliz vatandaşı dünya üzerinde neredeyse her yere pasaportsuz gidecek durumda, İngiliz parasının alım gücü de en yüksek seviyedeydi. Temmuz ayının sonuna doğru savaş sinyalleri yavaş yavaş etrafa yayılmaya başlıyordu. Dönemin ruhuna uygun olarak Vivian Rusya – Fransa – İngiltere müttefikliğini destekliyordu ve Avrupa kıtasındaki bu kargaşadan İngiltere’nin uzak durmasını isteyenlere anlam veremiyordu. 4 Ağustos günü İngiltere Almanya’ya savaş ilan etti.

Okula devam etme niyetinde olmayan Vivian'a savaş tek gerçeklik gibi görünüyordu ve Kitchener'ın asker toplama kampanyası çok ilgisini çekmişti. Vivian da o orduya katılmak için ilk asker alma ofisine gitti. Görme bozukluğundan dolayı anında reddedildi. Başka iki asker alma ofisinde şansını denedi ama başarılı olamadı. Bunu "Ağustos 1914'ünde İngiliz ordusunun gözlüklü bir asker için kullanım alanı yoktu" (Sola Pinto, 1969: 131) şeklinde ilginç bir ifadeyle özetlemişti.

Bu hayal kırıklığından sonra Oxford'a gidebilmek için hazırlıklara başlar Vivian. Çağdaş edebiyatın son ürünlerini büyük bir iştahla bitirmeye girişir. Bunlar arasında H. G. Wells, İbsen'den çeviriler, Joseph Conrad ve Compton Mackenzie bulunmaktadır. Biyografisinde, Mackenzie'nin ilk eserleri diye söz ettiği *Karnaval, Guy ve Pauline* ve *Uğursuz Sokak* adlı eserlerini okuduğunu belirtir. Ancak *Guy ve Pauline*'nin 1915 Mart ayında basıma hazır olduğunu Mackenzie'nin *Gelibolu Hatıraları*'ndan okuyoruz. *Guy ve Pauline*, Mackenzie'nin eserlerini sayarken araya karışmış gibi görünüyor. 1914 sonbaharında yeni okuluna yerleşmişti ancak "çok sayıda öğretim görevlisi ve mezun adayı muharip hizmetlerde göreve gitmişlerdi" (Sola Pinto, 1969: 133). Okulda bulunanların büyük çoğunluğu gözlüklü ve askerliğe elverişli bulunmayan tiplerdi. Ancak Vivian burada çok mutlu olmaya başlamıştı bile; "Oxford'da insan öğrenci olmak zorundaydı ve ben doğuştan öğrenciydim" (Sola Pinto, 1969: 133) diyerek mutluluğunu tarif etmiştir. Görüldüğü gibi Vivian, yeni bir sosyal grubun içerisine girmiş olmasına rağmen, kendini oldukça rahat hissetmektedir. Bunun nedenini sosyolojik bağlamda açıklamak adına idiokültür ve diakültür kavramlarına değinmek yerinde olur. İdiokültür kavramı; kişinin doğuştan getirdiği ve hayatının her evresinde deneyimleyerek edindiği devingen zihinsel ve davranışsal öznel birikimi olarak tanımlanabilir. Diakültür kavramı ise, bir toplumun içerisinde, az ya da çok, benzer idiokültürlerin istemli istemsiz şekilde bir araya gelerek oluşturdukları sosyal gruplar olarak açıklanabilir. Vivian'ın ilk defa girdiği bu ortamda kısmen de olsa mutluluğunun sebebi entelektüel yatkınlığı olan, okumayı seven gözlüklü tipte idiokültürlerin bir araya gelmesi şeklinde açıklanabilir (Bkz. Erkurt, 2017: 78-100; Erkurt, 2019: 34-50).

Her ne kadar kendi idiokültürüne benzer kişilerle birlikte yadırgamadığı bir diakültür grubunun içerisinde doğasına uygun bir iş yapıyor olsa da Vivian'a savaşın rahatsız edici haberleri ulaşmaktadır. Ruh halini o gün için "hallice" diye çevirebileceğimiz

quasiment heureux şeklinde Fransızca ifade etmiştir. Yeni yıl için Londra'ya döndüğünde, hava saldırıları henüz başlamadığından herkes işinde gücündedir ve “karne” hayatlarına henüz girmemiştir. Bu durumu “Aslında nüfusun büyük kısmı için gerçekten güzel bir savaştı” (Sola Pinto, 1969: 139) sözcükleriyle özetler. Askere alınmayan öğrenciler muhtemel bir ihtiyaç için küçük küçük eğitime tabii tutulmaktadırlar. Subay Eğitim Kampı adı verilen bu yarı askeri eğitim okulda devam etmektedir ve Vivian küçük bir miktarda maaş da almaktadır.

Askerliğe Kabulü ve Gelibolu'ya Sevki

Birkaç defa daha asker alma ofisine gider ve her defasında reddedilir. Ancak Vivian öyle kolay pes edenlerden değildir. Bir defasında iyi kalpli bir doktora rastlar ve o doktor göz muayene kartını Vivian'a verip birkaç dakika yalnız bırakır. Vivian karttaki ilk dört satırı ezberler ve muayeneden geçer. 1915 yılı Nisan ayında yedek subay olur.

Gerçek askeri eğitim bu aşamadan sonra başlamıştır. Gece operasyonları, sahte saldırılar, talimler ve tabii ki bot parlatma seansları. Tugaydaki ilk günlerdeki görevlerden biri alay denetlemesidir. Uzun boylu, yeni asteğmen Vivian Tugay binbaşısı ve kurmay yüzbaşı ile askeri denetlemeye çıkar. Üst rütbelerini betimleyişi şairanedir:

... bunların hepsi kırmızı spoletleri, çok iyi parlatılmış binici botları ve parlak mahmuzlarıyla ıslıl ıslıl parlıyorlardı. Bu benim kurmaylarla ilk temasımdı ve şimdi anlamıştım ki her piyade alayı iki savaşla meşgul olacaktı, biri Almanlara diğeri de Kurmaylara karşı (Sola Pinto, 1969: 148).

İçinde bulunduğu Royal Welch Fusilier birliği Gelibolu yolcusudur ve ilk birlikler Ağustos ayı sonlarında Suvla Körfezi'nde karaya çıkmışlardı. Vivian 2 Eylül 1915 günü Paddington İstasyonu'ndan ayrıldı.

Northdown adlı gemide Manş denizini geçerken denizaltı saldırısı alarmıyla yerlerinden fırlarlar ancak görünen obje denizaltı değil, bir balınadır. Eşlik eden gemi *Southdown* o kadar şanslı değildir. Yolculuğun üçüncü günü Akdeniz'de bir denizaltı tarafından batırılmıştır. Sekizinci gün Malta'nın Valetta limanına ulaştıklarında yalnızca birkaç subaya karaya çıkma izni verildi ve bir at arabasıyla kaleye gittiler. Orada “bir aile benzerliğim olmasını arzuladığım” dediği Pinto adlı on altıncı yüzyıl “Büyük Üstad”ın portresini görür. Oradan İskenderiye'ye ulaşırlar. Kubbeler, minareler, turkuaz rengi

deniz, palmyeler, develer ve yarı çıplak seyyar satıcılarıyla, John Hargrave gibi Vivian da, İskenderiye'yi bin bir gece masalı imgeleriyle ve "on dokuz yaşındaki genç bir adamın romantik gözüyle gördüm" (Sola Pinto, 1969: 159) diyerek hatırlar. 19 Eylül günü Mondros limanına ulaşırlar. Yine en büyüleyici unsur birçok anıda olduğu gibi, günbatımında adaların eşsiz manzarasıdır.

Gelibolu Dehşeti

3 Ekim günü sabahın ilk saatinde karaya çıkarlar. İlk uyarı Türk nişancılara karşı dikkatli olmaları yönünde olur. Gazi Baba isimli yerde kamp bulunmaktadır. Oradan güneye doğru bakınca tüm Suvla ve Anzak koylarını ve Gökçeada ve Semadirek adalarını görebilmektedir. "Deniz, Türk pozisyonlarını sürekli bombardıman altında tutan müttefik savaş gemileriyle doluydu. ... Türk toplarının hemen menzili dışında yeşil ve beyaza boyanmış, geceleri kızıl haçları aydınlatılan hastane gemiler vardı" (Sola Pinto, 1969: 165). Buraya kadar karşılaştığı tek sorun yoğun sıcakta yokuş çıkmak olmuştur ancak mücadele henüz yeni başlıyordu.

Yemekler çoğu zaman konserve olarak veriliyordu kutuların içi anında kum ve sineklerle doluyordu. Tüm birlik ishal ve dizanteriden perişan haldeydi. Tuvalet denen şey, üzerine direk uzatılmış açık siperlerdi. Bu vahim hali yine şiirsel imgelerle Vivian şöyle betimler: "Bu direk sıralarının üzerine korkuluklar sıra sıra sürekli oturuyorlardı, birçoğu dizanteriden yarı ölüydü: Goya'nın ölümle ilgili ruh halinin en korkunç perdesi ancak onları hakkıyla anlatabilirdi" (Sola Pinto, 1969: 166).

Vivian'ın yanında bu duruma ters düşen birisi vardı. Müfrezenin "Ginger" diye seslendiği Jenkins. Ginger'in hikâyesine geçmeden önce Vivan'ın gözünden mücadeleyi gözlemleyelim:

Ertesi gün Türk siperlerinden doksan metreden daha az mesafedeki ön safa tırmandık. İşte şimdi ilk defa siper savaşının rutiniyle tanışıyordum: gündüz zoraki tembellikle siperlerde veya kazıntı içlerinde saklanarak, gece aktiviteleriyle dönüşümlü olarak çalışma grupları ve gece devriyeleri olarak. Yedek subaylar sırası geldikçe nöbet subayı olarak gün batımından ve gün doğumundan bir saat öncesine kadar nöbet devralıyorlardı. Türkler mühimmat sıkıntısı çekmiyor ve kesintisiz tüfek ve makinalı ateşlerini kuvvetle sürdürüyorlardı. Gündüz boyu çok etkili nişancıları ve çok aktiflerdi ve vücudumuzun herhangi bir bölgesini ön hat siperi üzerinden ortaya çıkarma durumunda, oranın

vurulması kesindi. Benim müfrezemden arkadaşlarının “Ginger” Jenkins diye çağırdıkları neşeli kızıl saçlı bir asker bu uyarıyı ön hattaki ilk görevimizde ciddiye almadı ve siper üzerinden gözetleme yaptı. Tüfek çatırtısını duyduğumda ben bitişik hattaydım ve döndüğümde zavallı Ginger’i ateş basamağı üzerinde kan gölü içinde yatarken buldum. Sedyeciler tarafından götürülürken müfreze çavuşu ‘Guççuk bir at gadar guvvatlıydı. Heç dizangteri olmadıydı’” dedi. O an Rupert Brooke’u düşündüm (Sola Pinto, 1969: 167).

Bu anısını Gelibolu’da verilen mücadelenin ruhuyla birleştirerek bir şiire dönüştürmüş ve ona “Ginger” –Zencefil– adını vermişti. Gelibolu’daki mücadele sportmen centilmenliği içinde devam ediyordu. Bu bir çeşit oyundu ve oyuncular kurala uymak zorundaydılar. Kural ihlalinin bedeli ölümlerle veya sakatlanmayla ödeniyordu. Ginger Jenkins bunu hayatıyla ödeyenlerden olmuştu:

Ginger

‘Guççuk bir at gadar guvvatlıydı’ dedi çavuş,
‘Heç dizangteri olmadıydı’ ve şimdi
Nişancı hakladı onu, bak ölü yatıyor orada,
Siperin tabanında, alnı kanlar içinde.

Ruhsuz, kalın kafalı, leş gibi ağır,
Cahil tarla işçisi; yazık!
Çıkartın şapkaları, siz dünyaperestler, şu keseğe:
Oyununu oynadı.

Buradaki muharebelerin Batı cephesindekilerden çok farklı olduğunu Alan Patrick Herbert gibi Vivian de Sola Pinto da dile getirir. O günlerde Vivian, Alan Patrick’e nazaran daha genç bir askerdir, henüz on dokuz yaşındadır. Travmanın güvenli şehir ortamından koparak aniden savaşın ortasında kendini bulmakla ilintili olduğunu biyografisinde belirtir:

Fiziksel zorlukların haricinde, Batı Cephesinde hiç hissetmediğim korkunç bir yalıtılmışlık ve hayal kırıklığı hissi vardı. Zannederim, bir çeşit doğum-travması geçiriyordum. İngiltere’deki konforlu mahalleme ve bu rahatın bana bağlı olan göbek bağı kopmuştu ve ben sanki tehlikelerle dolu tehditkâr bir dünyada yalnız kalmıştım (Sola Pinto, 1969: 168).

Bu olumsuzluklardan kurtulmak için teselliye etrafındaki doğal güzelliklerde bulmuştur. Vivian gördüğü manzarayı yüzyıl(lar) sonrasına şiirsel bir dille şöyle anlatır:

Sonra Ege üzerindeki harikulade gün batışında buldum huzuru: 'gül, altın ve yeşil [rengi]' diye yazdım günlüğüme 'çelik grisi denizden yükselen iki dev nöbetçi Gökçeada ve Semadirek ile Athos dağı, aralarında ışıltıyla yükselen minicik koni'. Tüm varlığımın bir hayret ve güzellik hissiyle kaplandığını hissettim ancak hemen yanı başında savaşın sefaleti ve vahşeti; bunlar yanında kendime acıma duygum son derece önemsiz göründü, uçsuz bucaksız zaman denizinde yalnızca kabarcıklardı (Sola Pinto, 1969: 168).

Her ne kadar doğa tüm ihtişamıyla ışıdamaktaysa da acımasız bir savaş devam etmektedir. Vivian da bir asker olarak bazen intikale çıkmak, bazen de siper kazmak gibi görevlerini yerine getirmek zorundadır. Yazarı mutlu eden olaylardan biri ender olarak da olsa edebiyat ve sanatsever birkaç askere rastlamaktır. Bunlardan birisi askeri eğitim günlerinden beri arkadaşı olan Leicester Sanat Okulu öğrencisi Lunt Roberts, diğeri ise takım komutanı Yüzbaşı Rogers idi (Sola Pinto, 1969: 168-9). Onların Gelibolu'daki varlığını "onunla olan konuşmalarımın 1915 yılının korkunç sonbaharında bana müthiş derecede yardımı olmuştu" (Sola Pinto, 1969: 169) diyerek tarif etmiştir. Başka bir görevde karşılaştığı cesetler aslında ünlü şair Siegfried Sassoon'un şiirlerinde ve anılarında tarif ettiği korkunç manzaralardan farklı değildir:

18 Kasım günü Tuz Gölü yakınındaki ön siperin baya bir gerisindeki alana sabahın erken vaktinde kazı takımıyla birlikte gönderildim. Orada kahverengi çimenlerin üzerinde Worcester'lere ait olduğu söylenen açıkta yatan çok sayıda cesete rastladık. Ağustos ayındaki ilk çıkartmadan beri orada yatıyorlardı. Koku tahammül ötesiydi. Onları günlüğümde 'çürümekte olan kararmış dehşet verici yığınlar, eklemelerinden ayrılmış, acınası kollar ve bacaklar' şeklinde kaydettim. Yanı başlarında duran beyaz güneş şapkalarının sapaşğlam oluşları manzaranın kâbus havasına katkıda bulunuyorlardı. Bu cesetler hafızamdan silinmediler; o günden itibaren ben fedakârlık, şeref, zafer ve 'kınına

girmeyen kılıç'lar hakkındaki basmakalıp sözlere karşı mihenk taşı olmuştum. Tüm bu ifadeler artık benim için dehşet objelerine dönüşmüş güçlü kuvvetli genç insanların düşüncesiyle çıkmaz şekilde lekelenmişti (Sola Pinto, 1969: 169).

Birkaç gün sonra savaşın dehşeti doğanın gazabıyla birleşmişti. 26-7 Kasım günü başlayan tipi hem müttefik kuvvetleri hem de Türk tarafını ciddi şekilde hırpalamıştı. Vivian ve diğer muharip askerlere göre bu işin en güzel yanı sineklerden kurtulmuş olmalarıydı. Hava koşullarının bu ani değişikliği iki tarafı da perişan etmişti. "Türkler de bizim kadar sıkıntıda olmalıydılar çünkü tüfek ve makineli ateşi durmuştu" (Sola Pinto, 1969: 169) diyerek durumu özetler. O gece yağmur kara dönüşür. "Giyisilerimiz çamurdan muşambaya dönüşmüştü ve kısa sürede soğuktan donmuştu, zira etraf buz kesiyordu ve kar yağıyordu" (Sola Pinto, 1969: 170). Vivian 28 Kasım günü ilk defa geri çekilme ile ilgili dedikoduyu işittiğini not eder.

Vivian karanlıkta yolunu kaybetmişti ve çok üşüyordu. Uzun süre takımını bulmak üzere çabalamış ancak muvaffak olamamıştı. Savaşın insanı yürürken uyuyacak hale getiren tüketici etkisiyle bitap düşüp uykuya dalmıştı. Bir süre sonra büyük gürültülere uyanır ancak ayağa kalkamaz. Arkadaşı Anson ayaklarını ve ellerini kuvvetlice ovaladıktan sonra ayağa kalkmayı başarır. Küçük bir bomba çukurunu genişletip üzerine battaniye gerip, ellerinde kalan son konserve süt ve az miktardaki konyağı içerek o günü rüzgârdan korunaklı oyukta geçirirler. Gelibolu gazilerinin o günü "donmuş ayak günü" olarak uzun zaman hatırladıklarını ve "iki yüzden fazla askerin soğuktan" (Sola Pinto, 1969: 170) dolayı öldüğünü yazar not etmiştir. 30 Kasım akşamı buldukları yerden Kraliyet Sıhhiye Kuvvetleri onları alarak kıyıya götürür:

Günlüğüme 'ne sefil korkuluklar kalabalığıyız biz' diye yazdım birkaç gün sonra günlüğüme 'tüm erler kucak kucağa toplanmışlardı, soğuktan kurşuni renge dönmüş tenleri ve kirli paçavralar içinde bir adam yerde kıvranıyor feryat ediyordu'. Kraliyet Sıhhiye Taburu bize battanilerle ve sıcak çay kupalarıyla rahat sağlamaya çalışıyorlardı; ancak tipi tüm hızıyla sürüyordu ve yoğun soğuk vardı. Ertesi gece sedyelere anıldık ve salapuryalar bizi siperlerimizden sık sık

özlemle baktığımız hastane gemisine götürdü (Sola Pinto, 1969: 170).

Gelibolu'dan Ayrılış, Batı Cephesi Görevi ve Siegfried Sasson

Vivian, 2 Aralık günü mavi renkli hastane üniformasını giymiş Mısır'a doğru yol alıyordu. 4 Aralık'ta Mısır toprakları ufukta görünmüş ve 5 Aralık günü İskenderiye'ye giriş yapmıştı. Yirminci yaşını evden çok uzakta geçiren Vivian, 1916 yılının ilk haftalarını İskenderiye'de geçirdikten sonra nekahet dönemi için Luksor'a gönderildi. Vivian 1916'nın Paskalyası'nda bir açık hava sinemasında Çarli Çaplin filmi seyrettiğinden söz eder. Şehrin bir tarafının Bin Bir Gece Masallarını andırdığını, bir sokak sonrasının Paris bulvarlarından farksız olduğunu büyük bir heyecanla anlatmıştır Vivian. Ancak umumi yoksulluk her yerdedir ve şişkin karınlı kötü beslenmiş çocukların yüzlerinde sinek kaynamakta ve batıl inançlara göre yaşayan ebeveynler "sinekleri kovalamanın uğursuzluk" (Sola Pinto, 1969: 176) olduğuna inanmaktadırlar. Kültürel anlamda kendine çok şey katan Mısır'dan nihayet ayrılık zamanı gelir ve 1 Ekim'de *Letitia* isimli bir hastane gemisiyle İskenderiye'den ayrılır.

Mondros limanına geldiğinde, rüzgârda sallanan birkaç parçalanmış çadır tentesinden başka daha önceki gelişinden neredeyse hiç iz kalmamıştır. Vivian'ı Orada ilginç bir şey beklemektedir. Ünlü *Titanik* gemisinin ikizi *Brittanic* Mondros limanındadır. Diğer yaralıları ve hastalarla birlikte bu devasa gemiye nakledilir ve 10 Ekim günü İngiltere'ye olan yolculuğu başlar. Dönüş yolunda torpidoyla batırılan *Brittanic*, o dönem için rekor bir süre olan beş günde yazarımızı Southampton limanına ulaştırmıştır.

Mart 1917'de Batı cephesine gönderilir. Muharebe meydanında ilk defa bir tankla karşılaşır ve tankı "dışarı sarkan paletiyle çamura saplanmış bir canavar" (Sola Pinto, 1969: 191) olarak tanımlar. Nisan ayının sonuna doğru bağlı olduğu birlik ünlü edebiyat adamı Robert Graves'in de savaştığı Cambrai bölgesine doğru ilerler. Aylar sonra bir Temmuz günü kaldıkları otelde bir dergide Siegfried Sasson'un "Zafere" başlıklı şiirine rastlar ve "siper savaşının pisliği içinde birçok hassas ruhun özlediği güzel şeyleri dile getiren ilgi çekici bir şiirdi," (Sola Pinto, 1969: 205) diyerek şiirin temasını özetler. "Bu şairin izlenilmeyi hak eden biri olduğunu hissetmişim" (Sola Pinto, 1969: 205) der ve *Yaşlı Avcı* isimli şiir kitabından "Gıcık Herifler" başlıklı şiiri ve eleştirisini okur. Edebiyat

Birinci Dünya Savaşı Şairi Siegfried Sassoon Ve Bir Gelibolu Gazisi

eğitimi almış ve almaya niyetli genç ve deneyimli bir asker olarak, muharebe meydanlarında çektikleri ilelere duyarsız olan, evlerinde güven içinde yaşayan insanlara yaptığı göndermeleri çok isabetli bulur: “Dergiden şiiri kestim ve ezberledim. İ acıtan cesetleri Suvla Körfezi’nde gördüğümden beri belli belirsiz zihnimde şekillenen bir şeyin kristalleşen maddesiydi sanki bu şiir” (Sola Pinto, 1969: 206) sözcükleriyle Vivian, Sassoon’un sözcük seçimi ve ifade gücünü onaylar.

Siegfried Sassoon’un küçük kardeşi Hamo Sassoon da ağabeyi gibi savaşa katılmış ve Kraliyet İstihkâm askeri olarak Gelibolu’ya gönderilmişti. Hamo’nun Siegfried Sassoon için kardeşten öte bir durumu vardı. Kendisi gibi homoseksüel olan Hamo aynı zamanda Siegfried Sassoon’un sırdaşıydı. Bu sebepten kardeşinin ölümü Siegfried üzerinde yıkım etkisi yapmıştı. Siegfried cesur bir askerdi ve gece devriyeleri sırasında dūřman siperlerine yaklaşıp siperden dūřman askerini çekip almasından dolayı “ılgın Jack” lakabıyla anılıyordu ve Hamo’nun kahramanlığı ondan geri kalmazdı:

Ağabeyi Siegfried’in Fransa’da yaptığı gibi, Hamo da sık sık kimsesiz bölgeye² sürünüyor ve en cesaret isteyen işleri sakın, sessiz ve alakgnüllülikle hallediyordu. Ancak 28 Ekim günü Gelibolu’da tel döşemesi yaparken bacağından nişancı kurşunuyla vuruldu ve nişancının ateşini çekmesin diye kurtarma timinden yardım istememişti. Sonunda sargı yerine götürüldü ve o durumdaki halinden memnunluk doktoru mest etmişti. Tehlikeden kurtulmuş gibiydi ne var ki yara iltihap kapmıştı. 1 Kasım günü Hamo Sassoon İngiltere’ye dönen hastane gemisinden denize gömüldü (Egremont, 2005: 72-73).

Ve ünlü şair, Siegfried Sassoon, acısını iki-üç hafta sonra yazdığı “Kardeşime” başlıklı şiirinde şöyle tarif etmiştir:

Ver elini, kardeşim, yüzümü yokla;
Gözlerimin içine bak, ben utanmayayım diye.
Çünkü biz aşağılık olan her şeye son verdik;
Geldiğimiz yoldan dönüyoruz işte.

² No Man’s Land

Senin kaderin ölü askerlerin hayaletleriyle,
Ve ben savaş meydanlarında erkeklerin dövüşmek zorunda
olduğu yerde.
Karanlıkta defneyaprağından çelenk konmuş başını
görüyorum,
Ve ben kazanacağım ışığı senin zaferin sayesinde.

Kardeşinin denize gömülmesi Siegfried'i daha da üzmüştü. Ziyaret edebileceği bir mezar bile kalmamıştı geride.

İşte Vivian'ın izlenilmesi gereken dediği şair bu adamdı ve savaşın üçüncü yılının bir bahar gününde komutan yardımcısı olarak Siegfried Sassoon'un takımına atanmıştı. Sassoon'un ismini duyduğundaki heyecanı "Bu sözcüklere kulağımı kabarttım. *Yaşlı Avcı'nın* yazarının komutası altında görev yapmanın inanılmaz şansını elde etmiş olmam mümkün müydü?" sözcükleriyle tarif eder. Sonunda, yardımcısı olduğu komutan karşısındadır. "Kulübeden bir figür beni karşılamak için çıktı. Fiyakalı selamıma aldırılmayarak, elimi sıktı: 'Zannederim benim yeni yardımcım sensin. Daha önce hiç olmamıştı.'" (Sola Pinto, 1969: 220) der Sassoon. Bu mutluluğunu anılarını topladığı eserinde, adını Velmore olarak değiştirdiği Vivian'ı şöyle tarif etmiştir:

Ancak şimdi bir iyilik abidesi Velmore şeklinde gelmişti, çok geçmeden onsuz ne yapardım bilemiyorum demeye başladım kendi kendime. O, ikinci bir baş ve bir çift göz sahibi olmak gibi bir şeydi. Savaşın eğitimini böldüğü zaman Oxford'da bir akademik dönem bulunmuş uzun boylu, esmer genç biriydi Velmore. Görünüş itibarıyla askerden çok bilim adamıydı, (büyük oranda bunu gözlüklü olduğu için söylüyorum) günün birinde kürsüsü ve profesörlük makamı olabilecek birinin görüntüsü vardı (Sassoon, 1972: 629).

İki ferasetli insanın tahminleri doğru çıktı. Sassoon'un tahmin ettiği gibi Vivian de Sola Pinto Nottingham Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı profesörü oldu ve orada çalıştı. Aynı şekilde Vivian'ın tahmin ettiği gibi Sassoon da ünlü bir şair oldu. Vivian'daki şairlik yeteneğini fark ettiğinden olsa gerek Sassoon şiir yazma konusunda ona şu nasihati vermişti:

Şiir, insan durumunun gerçekliğinden doğmalıdır. Düz ve direkt dil kullanılmalı her türlü devrik yapı ve kullanımdan

düşük ifadeden salğından kaçır gibi kaçınılmalıdır. Ancak günlük dil, şiirin çıplak gerçeklik ve içtenliğı için uygundur. 'Nesnenin üzerinde olan bir gözle' yazmalıyız ve edebi temalardan kaçınılmalıyız (Sola Pinto, 1969: 221-2; Fussel, 1983: 159).

Vivian de Sola Pinto biyografisi olan *Parıldayan Şehir*'i takım komutanı Yüzbaşı Siegfried Sassoon'a atfetmiştir. Siegfried Sassoon 1967'de, Vivian de Sola Pinto 1963 yılında vefat etmiştir.

Kaynakça

- Egremont, M. (2005), *Siegfried Sassoon: A Life*, New York: Farrar, Straus And Giroux.
- Egremont, M. (2014), *Some Desperate Glory: The First World War The Poets Knew*, London: Picador.
- Erkurt, G. Ş. (2017), *Çevirmen İdiokültürü: Edebiyat Çevirisinde Kültür Aktarımı Mekanizması – Alman Edebiyatı Çevirileri Üzerinden Karşılaştırmalı İnceleme Yöntemi Denemesi*, Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Erkurt, G. Ş. (2019), "Edebiyat İncelemesine Bütünsel Metodik Bir Öneri: İdiokültürel Eleştiri" *Ex Oriente Lux: Varianten Der Deutsch-Türkischen Begegnungen*, Berlin: Logos Verlag, Sayı 3, S. 39-50.
- Fussel, P. (1983), *Sassoon's Long Journey*, Hampshire: Faber & Faber.
- Graves, R. (1998), *Good-Bye To All That*, New York: Anchor Books.
- Hargrave, J. (1916), *At Suvla Bay*, London: Constable & Company.
- Herbert, A. P. (1916), *Half Hours At Helles*, Oxford: B. H. Blackwell.
- Hibberd, D. ve Onions, J. (1994), *Poetry Of The Great War*, New York: St Martin's Press.
- Mackenzie, C. (1929), *Gallipoli Memories*, London: Cassell And Company.
- Mcphail, H. ve Guest P. (2001), *Graves & Sassoon*, South Yorkshire: Pen & Sword.
- Sassoon, S. (1972), *The Complete Memoirs Of George Sherston*, Croydon: Faber & Faber.
- Sola Pinto, Vivian De (1969), *The City That Shone*, London: Hutchinson & Co. Ltd.